

УДК 371.134

Проценко Олена Борисівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітнього менеджменту та педагогіки
Маріупольський державний університет, м. Маріуполь
elena_pro2008@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В МАГІСТРАТУРІ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Анотація. Стаття присвячена проблемі підготовки викладачів вищих навчальних закладів за магістерськими програмами у країнах Європи. Актуальність обраної проблеми обумовлена необхідністю впровадження зарубіжного досвіду для забезпечення якісної підготовки викладачів в Україні. У статті охарактеризовано шляхи отримання ступеня магістра в Європі; проаналізовано досвід упровадження магістерських програм у Великобританії, Австрії, Франції, Греції. Доведено, що впровадження магістерських програм підготовки майбутніх викладачів в країнах Європи має практичну спрямованість, розвиває навички самостійного навчання, готовність до навчання впродовж життя.

Ключові слова: магістр; магістратура; майбутній викладач; магістерська програма.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес інтеграції України до європейських держав передбачає і прийняття основних ідей в напрямку зближення та гармонізації систем освіти країн Європи. Особливо це стосується підготовки фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до постіндустріального суспільства через новаторство у навчанні, вихованні та науково-дослідницькій роботі. Передумовою досягнення цієї мети є забезпечення відповідної підготовки викладачів вищих навчальних закладів, які формуватимуть професійний світогляд майбутньої еліти суспільства. Важлива роль у цьому аспекті відводиться магістерським програмам, зміст яких оновлюється відповідно до сучасних тенденцій розвитку вищої освіти.

Урахування зарубіжного досвіду у цій сфері професійної освіти надасть можливість покращити якість підготовки викладачів у вищих навчальних закладах України.

Вітчизняні науковці достатньо уваги приділяють дослідженню європейського досвіду впровадження магістерських програм, а саме: Я. Бельмаз, характеризує особливості педагогічної освіти майбутніх магістрів в Англії; Н. Махиня досліджує

інноваційні рішення університетської педагогічної освіти Німеччини; М. Мясковський здійснює системний аналіз виявлення тенденцій та протиріч розвитку вищої педагогічної освіти Австрії; В. Лащихіна аналізує систему педагогічної освіти майбутніх магістрів у Франції; А. Роляк розглядає педагогічну освіту у вищих навчальних закладах Данії. Однак, недостатньо дослідженою залишається проблема підготовки майбутнього викладача вищого навчального закладу в країнах Європи.

Саме тому **метою** статті є визначення характерних особливостей організації навчання в магістратурі майбутнього викладача вищого навчального закладу в європейських країнах.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо загальні теоретичні засади впровадження магістерських програм за кордоном.

В Європі існує стандартизована система отримання ступеня магістра і більшість країн готує магістрів за різним фахом.

Виокремлюють наступні типи магістерських ступенів:

- магістр специфічної сфери діяльності: можна здобути на основі рівня бакалавра;
- магістр адміністрування: використовується в сфері бізнесу та управління. З однієї сторони сюди входять Магістри наук, Магістри мистецтв, Магістри торгівлі. Такі програми не вимагають дуже часто досвідчених професіоналів. А з іншої сторони – це Магістри бізнес адміністрування, підготовка яких вимагає мінімум два-три роки професійного досвіду і відкрита для людей з академічними знаннями в будь-якій сфері. Різниця між цими напрямками полягає в їх репутації, меті кар'єри студента та платою за навчання;
- ступінь виконавчого магістра – ступінь, створений спеціально для професіоналів в адмініструванні. Допускається, що вимоги до випускника і структура ступеня магістра відрізняється від штатної програми [5, 149].

Існує декілька шляхів до отримання магістерського ступеня в Європі. Залежно від програми може вимагатися або ж ні захист дисертації. Характерною ознакою магістерських програм є їх профільна спеціалізація та тривалість навчання, яка визначається вимогами держави та системою організації підготовки в умовах

конкретного університету. Таким чином програма підготовки магістрів триває від одного до шести років.

Вважаємо доречним ознайомитися з практикою зарубіжних країн на прикладі підготовки майбутніх викладачів у провідних вищих навчальних закладах Європи.

Звернемося до досвіду Великобританії у підготовці майбутніх викладачів.

У Великобританії магістерські програми в галузі освіти можуть призначатися за двома спеціальностями: магістр освіти та магістр науки. Зокрема, ступінь магістра освіти присуджується особам з різними освітньо-кваліфікаційними рівнями, які закінчили різні навчальні заклади і здобули різні професії, яких об'єднує бажання розвивати освітню галузь [7, 257].

Особливість магістратури Великобританії полягає в тому, що до неї вступають студенти, які вже мають не тільки вищу освіту, а й практичний досвід роботи викладачем не менше ніж шість років. В Україні ж до магістратури вступають бакалаври та особи, які вже мають вищу освіту.

Британські магістерські програми з підготовки викладачів вищого навчального закладу було розроблено в контексті діяльності Інституту навчання та викладання у вищій школі, який у травні 2004 року було реорганізовано в Академію вищої освіти. Такі програми є акредитовані вищезазначеними органами і є шляхом до членства в Академію вищої освіти [2, 75–76].

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що програми магістерського рівня сприяють післядипломній освіті викладачів з метою підвищення професіоналізму у викладанні та науково-дослідницькій роботі. Курси мають безпосереднє відношення до викладання і навчання у вищій школі. В анотації до всіх курсів зазначається їх цінність як для викладача, так і для студентів. Як відомо, викладання взагалі і особливо у сфері вищої освіти, – це наукова, професійна і комплексна діяльність. Тому, щоб бути майстром у цій справі, отримувати високу результативність навчання студентів, викладачам необхідно використовувати відповідні оптимальні методи та форми навчання, включаючи і новітні технології, розвивати незалежний творчий підхід до викладання між педагогічною теорією, науковими дослідженнями та власним педагогічним досвідом, проводити власні

дослідження та втілювати їх у практику. Саме до таких видів діяльності і готують магістерські програми підготовки викладачів вищої школи Великобританії [7, 258].

Професійна підготовка майбутнього викладача за означеними програмами передбачає розробку навчальних курсів залежно від досвіду викладання; підготовку викладачів за окремими навчальними дисциплінами; запровадження інтенсивних курсів; випробувальний термін чи стажування; інтегративні міждисциплінарні курси. Програми підготовки викладачів включають застосування практичних досліджень чи дослідницьких проектів у викладанні [1, 44].

Практичне дослідження є циклічним процесом експериментування у викладанні, що включає: формулювання гіпотез, дослідження та апробацію нової методики, збирання та інтерпретацію даних, формулювання нових гіпотез тощо. Поширеним видом курсів для викладачів є експериментальні сесії, на яких велика увага приділяється проектуванню занять.

Отже, професійна підготовка викладачів вищих навчальних закладів у магістратурі Великобританії має практичне спрямування, що зумовлює відповідну організацію відбору на навчання і власне навчального процесу.

Проаналізуємо досвід професійної підготовки майбутнього викладача у Франції. Л. Пуховська зазначає, що в цій країні відбувається процес переходу до єдиного типу вищої педагогічної освіти, яка має здійснюватись у спеціальних інститутах на базі загальної університетської освіти – в так званих університетських інститутах. Дослідниця доводить, що структура сучасних західних університетів як великих навчально-виробничих комплексів, що об'єднують навчальні та науково-дослідні інститути, коледжі, факультети, кафедри, галузеві центри, проблемні лабораторії, конструкторські й технологічні бюро, школи-лабораторії, дає можливість здійснювати гнучку організацію навчального процесу, необхідну для широкої взаємопов'язаної і взаємозумовленої міждисциплінарної підготовки сучасного педагога-професіонала [6, 68].

Також автор зазначає, що сьогодні на базі університетів Франції, Англії, Італії функціонує низка пільгових програм-проектів, які надають можливість отримання

педагогічного диплома фахівцям з вищою освітою безпосередньо після закінчення вищого навчального закладу чи навіть через багато років [6, 69].

Сучасна система освіти Франції втілює досвід розвитку вищих навчальних закладів впродовж останніх років. Спеціалізовану підготовку пропонують університети і Великі школи.

Повний курс вищої освіти у Франції складається з трьох циклів, кожний тривалістю в один-два роки. Перший цикл, загальнонауковий, завершується одержанням диплома загальноосвітньої підготовки та диплома в галузі гуманітарних наук. Другий цикл є професійно спрямованим, триває 1-2 роки, дає поглиблену спеціалізацію в галузі і завершується екзаменами на диплом гуманітарних наук і звання «ліценціат» (licence). Варто зазначити, що в університеті майбутні викладачі здобувають лише спеціальні предметні знання в галузі гуманітарних наук за обраним напрямом підготовки. Професійної педагогічної підготовки не передбачено. Тому, отримавши фактичний диплом про вищу освіту, студенти, що обрали педагогічну діяльність, проходять додаткову професійну підготовку в регіональних педагогічних центрах [8, 158].

Третій цикл, післядипломний, називається «метриз» (maitrise), передбачає подальше вдосконалення у певній галузі і дає звання магістра. При цьому можливі два напрями роботи: перший має на меті підготовку викладачів середньої школи найвищої кваліфікації («агреже»), а другий передбачає навчання для здобуття найвищого ступеня доктора наук, для чого особливої уваги надається науково-дослідній роботі та підготовці дисертації.

Слід зазначити, що особливістю зарахування до вищих навчальних закладів Франції є усна співбесіда з членами журі, до складу якого входять викладачі університету, представники Вищої національної школи національної освіти, а також представники ректорату навчального регіону. Важливими критеріями відбору є мотивація кандидата, особливо послідовність його особистого та професійного проекту із змістом пропонованої навчальної програми університету, рівень підготовки кандидата, його рівень кваліфікації та професійний досвід. Також дуже специфічною особливістю зарахування магістрантів до вищого навчального закладу

у Франції є можливість визнання валідним його попереднього досвіду роботи для зарахування до університету. Співбесіда націлена на виявлення у кандидатів до проходження університетських програм особистісних здібностей, умінь та професійного досвіду, а також на виявлення у кандидата здатності до оволодіння новою професією. Ця особливість ретельного відбору кандидатів до проходження магістерських програм є дуже значущою, тому що дозволяє зробити відбір учасників програм та урахувати водночас їхній попередній досвід задля того, щоб зробити систему підготовки майбутніх фахівців максимально гнучкою та індивідуалізованою [9].

Цікавим є досвід підготовки майбутнього викладача в Австрії. Так, наприклад, підготовку майбутніх викладачів з іноземної мови здійснює Австрійська педагогічна академія. Програма підготовки майбутніх викладачів має модульну структуру та різні цикли професійної підготовки, що сприяє формуванню та розвитку мобільності викладачів іноземних мов, більш структурному способу навчання, вивченню інших культурних особливостей і тенденцій освіти інших країн. Підготовка викладачів наразі переживає певні перетворення: майбутніх викладачів готують до викладання іноземною мовою, крім свого предмета, ще й інших дисциплін, наприклад, методики викладання іноземних мов. Майбутні викладачі постійно проходять курси стажування-удосконалення за кордоном. Головною метою такого стажування є проходження педагогічної практики, тобто відвідування занять досвідчених викладачів, аналіз їх діяльності та проведення власних занять з іноземної мови [2].

Основними завданнями професійної підготовки викладача іноземної мови, що визначає навчальний заклад, є такі: забезпечення підготовки викладача іноземних мов відповідно до європейських вимог, чому сприяють програми мобільності та обміну студентами; спонукати майбутніх викладачів до використання у своїй практиці експериментальних та інноваційних підходів до вивчення іноземних мов; забезпечити викладачу всебічну практику з іноземної мови та культури мови, що вивчається [3].

У контексті дослідження доцільно, також, навести досвід Республіки Греція як однієї з європейських країн. Підготовка магістрів у Греції спрямована на

дотримання європейських вимог у галузі вищої освіти. Основні положення реалізації програм постдипломного навчання у вищих закладах освіти Греції подано у законі № 3658 «Про постдипломне навчання» від 16 липня 2008 року. У ст.1 та ст. 3 цього закону наголошується на високому рівні автономності навчальних закладів у прийнятті рішень щодо визначення напрямів наукових досліджень, складання навчальних планів визначених програм, процедури відбору претендентів на навчання в магістратурі, кількості та змісту навчальних дисциплін, перевірки та оцінювання рівня знань студентів тощо [10]. Однак закон указує на те, що програми постдипломного навчання можуть організовуватися тільки відділеннями, які здійснюють підготовку бакалаврів.

Так, відділення англійської мови та філології Національного афінського університету імені І. Каподістрії пропонує студентам магістерські програми за такими спеціальностями: прикладна лінгвістика; переклад; лексикографія; література та культура. Мета цих програм полягає у тому, щоб поглибити фахові знання магістрантів, навчити їх застосовувати набуті знання для вирішення проблемних науково-дослідних завдань у галузі лінгвістики та викладання іноземної мови, розвинути здатності критичного аналізу наукової літератури за допомогою сучасних методів дослідження, готуючи їх до майбутньої викладацької діяльності [11].

Зарахування до магістратури здійснюється на конкурсній основі. При відборі претендентів на навчання враховуються: середній бал диплома бакалавра (не нижче ніж «добре»); оцінки диплома рівня «Бакалавр» з тих навчальних дисциплін, що відповідають тематиці обраної спеціалізації; успішний захист кваліфікаційної роботи («Бакалавр»); здійснення наукової діяльності, що відповідає тематиці обраної спеціальності; високий рівень знань англійської мови та знання інших мов; відвідування наукових семінарів, участь у наукових програмах; два рекомендаційних листа.

Кількість магістрів, які мають можливість навчатися на відділенні англійської мови та філології коливається від 12 до 15 осіб. Підготовка магістрів здійснюється для науково-педагогічної та науково-дослідної діяльності.

Висновки. Таким чином, впровадження магістерських програм підготовки майбутніх викладачів вищого навчального закладу в країнах Європи різняться за способом відбору претендентів на навчання (конкурсний відбір, співбесіди, наявність практичного досвіду тощо), але має практичну спрямованість, розвиває навички самостійного навчання, творчого потенціалу, готовності до здійснення самоосвіти, професійного розвитку та навчання впродовж життя. Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку шляхів адаптації зарубіжного досвіду у практичній діяльності вищих навчальних закладів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Душин Б.Э. Проектирование научно-методического обеспечения повышения квалификации преподавателей (на примере программы «Менеджмент в образовании»: дисс. кандидата пед. наук : 13.00.01 / Душин Борис Евгеньевич. – Ростов-на-Дону, 2003. – 150 с.
2. Еволюція педагогічної освіти в Україні на етапі націєтворення : монографія / А.В. Сущенко, Т.І. Сущенко, О.О. Фунтікова та ін. ; за заг. ред. О.О. Фунтікової. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – 392 с.
3. Кучеренко Н.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки викладача вищої школи до професійної діяльності [Електронний ресурс] / Н.В. Кучеренко. – Режим доступу : ipk-dszu.kiev.ua
4. Мачинська Н. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх магістрів у країнах європейської співдружності / Н. Мачинська. – Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2012. – Спецвипуск 8. – Ч. I – С. 148–155.
5. Пришляк О.Ю. Удосконалення професійної підготовки педагогів України у контексті прогресивних ідей зарубіжного досвіду / О.Ю. Пришляк // Порівняльна професійна педагогіка. – 2013. – №1. – С. 269–274.
6. Пуховська Л.П. Проблеми інтеграції педагогічної освіти України в загальноєвропейський освітній простір // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 1999. – № 3. – С. 67–71.
7. Сахно М.В. Професійна підготовка майбутніх викладачів у магістратурі університетів Великої Британії / М.В. Сахно // Порівняльна професійна педагогіка. – 2013. – №1. – С. 256–262.
8. Соколова І.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями : моногр. / МОН України. АПН України. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ; за ред. С. О. Сисоевої. – Маріуполь ; Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2008. – 400 с.
9. Хоменко В.В. Використання досвіду підготовки менеджерів освіти Франції у вищих навчальних закладах України [Електронний ресурс] / В.В. Хоменко. – Режим доступу : ea.donntu.edu.ua:8080/jsrui/.../khomenko.pdf
10. Νόμος υπ' αριθμ. 3685 «Θεσμικό πλαίσιο για τις μεταπτυχιακές σπουδές» [Електронний ресурс]. Режим доступу : www.alfavita.gr/egeklioi/eg87245.gif
11. Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών. Τμήμα αγγλικής γλώσσας και φιλολογίας [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.enl.uoa.gr/swf/indexloader.html

Рецензент

Сисоева С. О. – д. пед. н., проф., член-кореспондент НАПН України

Стаття надійшла до редакції 25.04.2015

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В МАГИСТРАТУРЕ: ОПЫТ ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН

Проценко Елена Борисовна

Кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры образовательного менеджмента и педагогики
Мариупольского государственного университета, г. Мариуполь
elena_pro2008@ukr.net

Аннотация. Статья посвящена проблеме подготовки преподавателей высших учебных заведений по магистерским программам в странах Европы. Актуальность выбранной проблемы обуславливается необходимостью внедрения зарубежного опыта для обеспечения качественной подготовки преподавателей в Украине. В статье охарактеризованы пути получения степени магистра в Европе; проанализирован опыт внедрения магистерских программ в Великобритании, Австрии, Франции, Греции. Доказано, что эти программы имеют практическую направленность, способствуют развитию навыков самостоятельного обучения, готовности к обучению на протяжении всей жизни.

Ключевые слова: магистр; магистратура; будущий преподаватель; магистерская программа.

VOCATIONAL TRAINING OF HIGHER EDUCATION TEACHERS IN MAGISTRACY: EXPERIENCE OF THE EUROPEAN COUNTRIES

Olena B. Protsenko

PhD in pedagogics,
Associate Professor of Educational Management and Pedagogics
Mariupol State University, Mariupol
elena_pro2008@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the problem of the higher teachers' training in the Magistracy of European countries. The topicality of this problem is conditioned by the necessity to implement the foreign experience for qualitative higher teachers' training in Ukraine. The ways of Master's degree receiving in Europe are examined; the experience of Master's degree programs' implementation in the United Kingdom, Austria, France, Greece is presented. It is proved, that the programs have practical directivity and they develop the skills of lifelong learning.

Keywords: Master; Magistracy; future higher teachers; Master's degree program.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Dushin B. Planning of scientific and methodological support of professional development of the lectures (using as an example the program «Management in Education» : 13.00.01 / Dushin B. – Rostov-na-Donu, 2003. – 150 p. (in Russian)
2. Evolution of pedagogical education in Ukraine at the stage of the formation of the nation : monograph / A.V. Sushhenko, T.I. Sushhenko, O.O. Funtikova; edited by O.O. Funtikova. – Zaporizhia : KPU, 2008. – 392 p. (in Ukrainian)

3. Khomenko V.V. Using of the experience of the education managers training in France in higher educational establishments of Ukraine [online] / V.V. Khomenko. – Available from : ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/.../khomenko.pdf (in Ukrainian)
4. Kucherenko N.V. Foreign and domestic experience of preparing of high school teacher for professional work [online] / N.V. Kucherenko. – Available from : ipk-dszu.kiev.ua (in Ukrainian)
5. Machinska N. Theoretical aspects of the training of the future teachers of Master's Degree in the countries of European Community / N. Machynska. – Humanization of teaching and educational process. – 2012. – Special Edition 8. – P. I – P. 148–155. (in Ukrainian)
6. Pryshliak O.Ju. Improving of the educators professional training in Ukraine according to the context of the progressive ideas of the international experience / O.Ju. Pryshliak // Comparative professional pedagogics. – 2013. – №1. – P. 269–274. (in Ukrainian)
7. Pukhovska L.P. Problems of pedagogical education integration of Ukraine into the European educational area // Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko. – 1999. – №3. – P. 67–71. (in Ukrainian)
8. Sakhno M.V. Professional training of future higher teachers in Master's Degree of the Universities of Great Britain / M.V. Sakhno // Comparative professional pedagogics. – 2013. – №1. – P. 256–262. (in Ukrainian)
9. Sokolova I.V. Vocational training of future teachers of Philology for two specialties : monograph / MON of Ukraine. APN of Ukraine. Institute of pedagogical education and education for adults ; edited by S.O. Sysojevoji. – Mariupol ; Dnipropetrovsk: ART-PRES, 2008. – 400 p. (in Ukrainian)
10. Law №3685 «Institutional framework for postgraduate studies» [online]. – Available from : www.alfavita.gr/egeklioi/eg87245.gif (in Greek)
11. Program of postgraduate studies. Department of English language and philology [online]. – Available from: www.enl.uoa.gr/swf/indexloader.html (in Greek)